

Jak chce Akademická rada AV ČR posilovat roli instituce? Část I.

17.12.2025 - Zuzana Dupalová | Akademie věd České republiky

Po jarním zasedání Akademického sněmu AV ČR, které určilo složení nové Akademické rady, si její členové a členky rozdělili agendu. S několikaměsíčním odstupem přibližují své záměry. Jaké mají priority a jak chtějí ovlivnit další směřování Akademie věd ČR?

Akademická rada AV ČR vstoupila do funkčního období s jasně vymezenými prioritami. Chce podporovat mladé vědce a vědkyně, zajistit stabilní financování výzkumu, rozvíjet doktorská studia i více otevírat instituci partnerům ze státní i soukromé sféry. Do popředí vystupují také témata udržitelnosti, mezinárodní spolupráce či modernizace vědecké infrastruktury.

Všech členů a členek jsme se zeptali na následující otázky:

1 - Jaké máte ve vaší agendě priority? Co byste chtěli během funkčního období změnit?

2 - Jak vaše zkušenosti a expertizy mohou pomoci Akademii věd v rozvoji?

3 - Jak by měla Akademie věd posilovat své postavení v systému vědní politiky ve vztahu k jejím aktérům?

V první části ankety odpovídají: **Petr Baldrian, Pavel Baran, Marcela Buchtová, Soňa Ehlerová, Pavel Janáček, Tomáš Kostecký a Jiří Kotek.**

Petr Baldrian, člen Akademické rady AV ČR, zodpovídá za:

1 - Mojí prioritou je v Akademii věd zlepšit podporu excelentních a nadějných vědců a vědkyň a kariér zejména mladých kolegů. Lidé s chutí věnovat se výzkumu jsou největším bohatstvím Akademie, a pokud chceme, abychom byli nadále nejvýznamnější vědeckou institucí v České republice, je nutné o ně pečovat a dosáhnout toho, aby Akademii vnímali jako „svoji“ instituci – přátelskou a otevřenou.

2 - Věřím, že uplatním zkušenosti z působení v Grantové agentuře ČR i jako panelista mezinárodních grantových agentur k tomu, abychom v Akademii dokázali excelentní vědu poznat a podpořit a snad i trochu „prodat“.

3 - Akademie věd musí ukázat, že je nejen místem pro excelentní základní výzkum, ale že je pro Českou republiku užitečná. Měli bychom lépe zúročit fakt, že přispíváme k výchově vědeckých talentů v průběhu studia i po jeho ukončení a že jsme schopni a připraveni řešit praktické odborné otázky, které jsou pro Českou republiku důležité.

Pavel Baran, člen předsednictva Akademické rady AV ČR a předseda Vědecké rady AV ČR, zodpovídá za:

1 - Rád bych podporoval zejména špičkovou vědu na našich pracovištích, adekvátní nárůst

finančního ohodnocení vědců a vědkyň a tedy konkurenceschopnost jejich mezd. Akademie věd musí být pro vědce a vědkyně atraktivní. Neméně důležité je i z pozice předsedy Vědecké rady identifikovat aktuální vědecká témata, která dosud nejsou v dostatečné míře součástí výzkumu na pracovištích Akademie věd. Potřebu trvale se věnovat podmínkám a kvalitě doktorského studia, specificky při spolupráci vysokých škol (i zahraničních) a akademických pracovišť, nemusím zdůrazňovat. Závěrem neopomenu ani úsilí o zákonné zakotvení vědeckého titulu „doktor věd“.

2 - Vědní politika Akademie věd mi leckdy připomíná surfování na vlnách s opakujícími se pokusy o takzvanou „symetrickou konsolidaci“ systému vědy a výzkumu – tedy systému bez Akademie věd jako „samosprávné“ vědecké instituce. V managementu vědy a výzkumu se však pohybují více než patnáct let. Mnohému jsem se naučil a získal tak nadhled a praktické zkušenosti, a to i s podobnými pokusy o „konsolidace“. Nyní bych proto chtěl ve prospěch Akademie a našich pracovišť nabyté *know-how* využít.

3 - Za prvé: Kvalitním, špičkovým výzkumem, včetně jeho transferu do komerční i společenské sféry. Za druhé: Otevřeností vůči našim partnerům a jejich reprezentacím – vysokým školám, resortním výzkumným organizacím i firemní sféře. Za třetí: Permanentním zapojením zainteresované veřejnosti, včetně popularizace a podpory takzvané *citizen science*. Za čtvrté: pravidelným a systematickým kontaktem s politickými reprezentacemi, zejména s cílem systematicky nastolovat agendy pro „informované politiky“.

Marcela Buchtová, členka Akademické rady AV ČR, zodpovídá za:

1 - Jednou z mých priorit je prohloubení spolupráce s vysokými školami, která je v současné době ještě naléhavější v souvislosti s novelou zákona o vysokých školách. Ta přináší nové požadavky na kvalitu a financování doktorského studia a klade důraz na efektivitu a uplatnitelnost absolventů. Je proto nezbytné, aby se Akademie věd aktivně zapojila do diskuze o nastavení podmínek pro vedení doktorských studentů, omezila administrativní překážky a zároveň posílila meziinstitucionální důvěru. Jedním z konkrétních kroků, které považuji za klíčové, je stabilizace a navýšení financování doktorandů. Pokud mají být doktorské programy atraktivní pro kvalitní uchazeče a mezinárodně konkurenceschopné, musí nabídnout důstojné finanční podmínky a jasnou perspektivu dalšího odborného růstu. Akademie věd by se měla aktivně zasadit o systémové změny, které stabilizují finanční podporu ústavů nutnou pro společné vedení doktorských studentů spolu s univerzitami.

2 - Dlouhodobě se pohybují na rozhraní mezi akademickou sférou, vysokoškolským vzděláváním a mezinárodní spoluprací. Díky tomu mohou přispět k posílení vazeb mezi Akademií věd a vysokými školami, zejména v oblasti přípravy mladých vědeckých pracovníků. Mám rovněž zkušenosti s hodnocením vědeckého výkonu, s řízením mezinárodních projektů a se zapojením do mezioborové i meziinstitucionální spolupráce – jak na národní, tak mezinárodní úrovni. Akademické radě chci nabídnout praktický pohled z vedení výzkumného ústavu i znalost prostředí univerzit. Mým cílem je pomoci Akademii věd lépe reagovat na změny ve financování doktorských studentů, ale i na potřeby mladé generace vědců.

3 - Rozvoj vztahu Akademie věd k vysokým školám by měl být jednou z priorit vědní politiky, protože silné propojení těchto dvou pilířů českého výzkumu je zásadní pro přípravu nové generace vědců i pro kvalitu samotného výzkumu. Akademie věd by měla usilovat o vytvoření stabilního rámce pro institucionální spolupráci – například prostřednictvím společných doktorských programů, sdílené infrastruktury nebo vzájemného hlubšího propojení činností v obou institucích, z naší strany například zapojením vědeckých pracovníků do výuky či vedení kvalifikačních prací. Zásadní je také sladit rozdílné požadavky obou prostředí v rozvržení výukových a výzkumných aktivit. Akademie by

měla systematicky hledat cesty, jak tyto rozdíly překlenout a vytvořit podmínky, v nichž budou mít doktorští studenti i školitelé z obou institucí jasně dané role, odpovědnosti a podporu. Kvalitní a respektující spolupráce s univerzitami může pomoci i zlepšit uplatnění vědeckých poznatků ve vzdělávacím procesu, a naopak umožnit AV ČR čerpat z pedagogické i studijní dynamiky univerzitního prostředí. Výsledkem bude provázanější, efektivnější a mezinárodně konkurenceschopný výzkumný prostor. V kontextu novely vysokoškolského zákona je třeba společně hledat řešení pro stabilní financování doktorského studia včetně možnosti podpory školitelů v ústavech při hledání možností financování studentů, což by posílilo jejich motivaci aktivně se na doktorském vzdělávání podílet. Zároveň by takové nastavení přispělo ke snížení finanční nejistoty u doktorandů i zatížení u školitelů a ředitelů výzkumných ústavů, kteří dnes nesou odpovědnost za zajištění finanční podpory, aniž by k tomu měli odpovídající systémové nástroje. To by vytvořilo stabilnější prostředí pro dlouhodobé a kvalitní vedení doktorských prací. Klíčový je tedy rozvoj vzájemného pochopení potřeb a fungování obou typů institucí – výzkumných ústavů a vysokých škol – které sice vycházejí z odlišných tradic a struktur, ale sdílejí společný cíl: vychovat co nejvyšší absolventy připravené na vědeckou i odbornou dráhu.

Soňa Ehlerová, členka Akademické rady AV ČR, zodpovídá za:

1 - Co se týče popularizace, chci, aby bylo vidět, že Akademie věd je více než jen skupina samostatných pracovišť. Vědecký výzkum v ústavech je tím hlavním důvodem jejich existence, různorodé prostředí Akademie věd ale podporuje inspiraci a spolupráci mezi různými pracovišti a vědními oblastmi. Příkladem jsou nejen programy Strategie AV21. Přála bych si – a budu se o to snažit – aby ústavy při popularizaci spolupracovaly. Víím, že se to na mnoha místech děje, ráda bych však takovou spolupráci podpořila a usnadnila.

V agendě rovných příležitostí je důležité odstraňovat nerovnosti, kde být nemají, a hledat a rozšiřovat dobré praktiky, ať už pocházejí z pracovišť Akademie věd či ze zahraničí. Vzhledem k turbulentní době, ve které žijeme, nestačí podmínky nastavit jednou a doufat, že budou dokonale fungovat po dlouhá léta.

2 - Pracovala jsem pro český uzel popularizační sítě Evropské jižní observatoře a později v Radě této organizace. Kromě toho, že ESO staví a provozuje špičkové astronomické přístroje, jde také o typickou evropskou organizaci, která sestává z mnoha členských zemí – všechny usilují o blaho astronomie, ale každá je jiná a funguje trochu jinak. ESO mám jako dobrý vzor pro Akademii věd.

Působila jsem také v mezinárodní síti popularizátorů v Office for Astronomy Outreach, která je přidružená k Mezinárodní astronomické unii – IAU, a získala jsem síť kontaktů. Jde o neuvěřitelně pestré skupinu lidí s různým zázemím z mnoha zemí světa. Člověk najednou zjistí, že jeho zkušenosti a problémy nejsou jediné možné, ale zároveň vidí, že různé skupiny mají podobné cíle a zájmy.

V obou těchto organizacích platí, s trochou nadsázky, „jeden za všechny, všichni za jednoho“, a to je heslo, které se podle mě hodí i pro Akademii věd.

3 - Věřím na slušné chování a rozumné jednání. Hlavním způsobem posilování vlivu Akademie věd je věcný dialog s dalšími aktéry vědní politiky. Naše pozice by měla vycházet z vědomí vlastní síly, tedy úspěchů, ale také z vědomí společenské odpovědnosti. Bohužel existují i etapy v životě společnosti, kdy slušné a rozumné chování nejsou plně doceněny, ale to pro mě není důvod se jich vzdát. Má agenda k tomu může přispět zviditelňováním role Akademie věd ve všech oblastech vědeckého

života, primárně tedy vědeckého výzkumu, ale také při výchově budoucích vědců. Důležitou součástí je ukázat, že nezávislost, apolitičnost a stabilita financování Akademie věd, podobně jako v případě univerzit, je nejlepší zárukou dlouhodobého vědeckého výkonu.

Pavel Janáček, člen Akademické rady AV ČR, zodpovídá za:

1 - Moje stěžejní agenda souvisí s posuzováním majetkových dispozic pracovišť, což je jednak agenda permanentní, jednak je v hlavních obrysech dána právními předpisy. S napětím očekávám, jak v příštích týdnech v parlamentu dopadne projednávání nového zákona o výzkumu, vývoji, inovacích a transferu znalostí a zejména doprovodného změnového zákona. Podle toho, zda zákon bude, anebo nebude přijat, budeme konat dál – a to jak v transferu znalostí, tak i správě společného či rozvojového majetku.

2 - Před čtyřmi lety jsem Akademii věd nabízel hlavně zkušenosti z vedení ústavu menší až střední velikosti, jakých je v Akademii nejvíc. Teď podruhé mám už i zkušenosti z Akademické rady, které se také nezískávají zadarmo. Pohled na Akademii věd shora se dost liší od pohledu zdola a až dohromady to dává celek. Díky tomu mám dnes představu o rizicích vnitřního fungování Akademie věd a o jejich pořadí a rád podpořím kroky k jejich odstranění.

3 - Tím, že se nenechá rozdělit, kdyby i do Česka dorazil trend útoků na akademické instituce a nezávislost výzkumu pod záminkou efektivity, centralizace či zdravého rozumu. Žádné pracoviště Akademie věd není tak velké, aby dlouhodobě obstálo samo jako aktér. To, co nám dává sílu, je svazek Akademie věd. Dohromady jsme nejvýkonnější vědecká instituce v Česku rozprostřená po celé zemi, jedinečná entita, v níž se stát a veřejný zájem setkávají s akademickou autonomií.

Tomáš Kostelecký, člen Akademické rady AV ČR, zodpovídá za:

1 - V nové Akademické radě mám trochu pozměněná portfolia, než jsem měl v té minulé, i proto se moje priority trochu pozměnily a rozšířily. V regionální spolupráci bych se chtěl především ještě více pouštět do dialogu s uživateli a beneficiary projektů regionální spolupráce, tedy hlavně s představiteli veřejné správy na regionální a lokální úrovni. Jde o to, abychom se více zajímali o to, co partnery trápí a přinejmenším některé naše projekty jim „šili více na míru“. Tenhle důraz se trochu odráží i v mém novém portfoliu „Science for policy“. V něm budeme podporovat a rozvíjet spolupráci mezi ústavu Akademie věd a veřejnou správou i na národní úrovni.

2 - Jako výzkumník i bývalý ředitel Sociologického ústavu mám hodně zkušeností s aplikovaným výzkumem v sociálních vědách. Moje působení v předchozí Akademické radě mi dalo větší přehled i některé praktické zkušenosti s možnostmi aplikací i v humanitních vědách a prací v multidisciplinárních konsorciích. Kromě toho jsem se stal hodnotitelem ERC projektů, získal jsem větší přehled o trendech a způsobech práce na evropské úrovni. Doufám, že to vše se bude hodit a půjde využít pro rozvoj Akademie věd jako celku.

3 - Akademie věd by se neměla vyhýbat vedení dialogu s politiky, i když je to někdy zkušenost „z jiného světa“, a více se aktivně zapojovat do přípravy politik (ve smyslu „policies“), které jsou pro nás jako vědce relevantní, a to jak na národní, tak evropské úrovni. Věřím, že si přitom můžeme zachovat vědeckou nezávislost i získat cenné vazby na potenciální partnery z dalších sektorů vědy a výzkumu, ale i ze světa podnikání.

Jiří Kotek, člen Akademické rady AV ČR a člen předsednictva Akademické rady, zodpovídá za:

1 - Jak vyplývá z mé agendy, kterou je řešení koncepčních finančních a rozpočtových záležitostí, mou hlavní prioritou musí být zajištění předvídatelného, stabilního a adekvátního financování institucí zřizovaných Akademií věd ČR. Špičková věda stojí na třech základních pilířích - lidech, přístrojích a budovách. Právě těmto oblastem je třeba věnovat cílenou pozornost:

Lidé

Posílení konkurenceschopnosti Akademie věd na trhu práce - zejména vůči zahraničním institucím - považuji za zásadní. Chci se zaměřit na stabilní a kvalitní podporu mladé vědecké generace, především doktorandů, jejichž zapojení do výzkumné činnosti je klíčové pro udržitelný rozvoj vědy. Je nezbytné, aby ústavy měly dostatek prostředků na pokrytí nové legislativní povinnosti garantovaného doktorského příjmu, a mohly tak plnohodnotně plnit svou roli ve výchově budoucích vědců.

Dále je nutné řešit finanční ohodnocení vědeckých pracovníků. Podíl vysoce kvalifikovaných odborníků je v Akademii věd ČR výrazně vyšší než v jiných odvětvích, přesto je průměrná mzda v Akademii nižší, než je průměr v hlavním městě. Odliv odborníků do zahraničí nebo do komerční sféry vnímám jako vážné ohrožení pro českou vědu i celospolečenský rozvoj.

Opomenout nesmíme ani technický a technickohospodářský personál, který tvoří nepostradatelnou oporu každodenního fungování vědeckých institucí.

Přístrojové vybavení

Dnešní vědu nelze dělat bez špičkového technického zázemí. Dávno minuly časy, kdy profesor Wichterle testoval kontaktní čočky stiskem mezi zuby - současná věda vyžaduje sofistikovanou technologii a pravidelnou obměnu přístrojového vybavení. Součástí této priority jsou i aktuální výzvy, jako je zajištění kybernetické bezpečnosti, digitální archivace a implementace principů otevřené vědy.

Všechny tyto oblasti jsou vzájemně propojené. Jejich společným základem je snaha o zvýšení a stabilizaci financování vědy. Mým cílem je, aby Akademie věd ČR měla pevné, předvídatelné a dlouhodobě udržitelné finanční zázemí, které jí umožní plnit roli špičkové výzkumné instituce na národní i mezinárodní úrovni. Zároveň budu prosazovat spravedlivé rozdělování prostředků mezi ústavy, odpovídající jejich výkonu a specifickým potřebám.

Budovy

Další prioritou je udržitelnost a modernizace budov včetně rekonstrukcí historicky cenných objektů, které tvoří důležitou součást zázemí Akademie. Je nutné aktivně hledat nové zdroje financování - nejen pro dokončení rozestavěných projektů, ale také pro jejich následný provoz.

Stabilní a efektivní správa infrastruktury je nezbytným předpokladem pro kvalitní výzkum. Vedle strategických investic nesmíme zanedbávat ani běžnou údržbu, která zajišťuje každodenní provozuschopnost a bezpečnost.

2 - Zkušenosti z vedení výzkumného pracoviště a dlouhodobé zapojení v Ekonomické radě AV ČR mi umožnily porozumět jak konkrétním potřebám jednotlivých ústavů, tak principům strategického řízení instituce. Díky tomu dokážu vnímat systém v souvislostech a hledat řešení, která odpovídají každodenní realitě vědecké práce i nárokům na efektivní a transparentní správu.

Působení v mezinárodním prostředí - včetně vedení Evropské polymerní federace - mi poskytlo cenný vhled do fungování výzkumných institucí v západních zemích. Vím, jak důležitá je

profesionální podpora vědců, kvalitní infrastruktura, efektivní komunikace a důraz na přenos poznatků do praxe. Tento kontext považuji za důležitý inspirační rámec pro další rozvoj Akademie věd.

Věřím, že mohu být užitečný zejména v oblastech, které vyžadují systémový přístup: od rozpočtové a dotační politiky přes rozvoj infrastruktury až po strategické řízení podpůrných služeb. Mým cílem je přispět k tomu, aby se Akademie věd nadále rozvíjela jako důvěryhodná, moderní a otevřená instituce – s jasnou vizí, pevnou strukturou a silným zázemím pro špičkový výzkum.

3 - Postavení Akademie věd ve vědní politice musí být postaveno především na kvalitě výzkumných výstupů a důvěryhodném, aktivním vystupování vůči ostatním aktérům – vysokým školám, státní správě, aplikační sféře i široké veřejnosti. Důvěryhodnost a odborná excelence by měly být naším základním krédem. V době dezinformací a relativizace poznání musí být Akademie věd vnímána jako stabilní zdroj ověřených, odborně podložených informací – a to nejen pro vládu a média, ale i pro širokou veřejnost.

Ve vztahu ke státní správě je důležité dále rozvíjet expertní roli Akademie, zejména prostřednictvím analytického a věcného zázemí pro tvorbu veřejných politik. Ve spolupráci s vysokými školami bychom měli posilovat partnerský model, který přirozeně propojuje výuku s excelentním výzkumem. Směrem k veřejnosti je klíčové posilovat otevřenost a srozumitelnost – nejen skrze popularizační aktivity, ale i prostřednictvím zapojení veřejnosti do vědeckého procesu, například v rámci projektů občanské vědy. Mezinárodní spolupráce a aktivní účast v evropském výzkumném prostoru zůstávají jedním z pilířů dalšího růstu. V tomto směru má Akademie věd potenciál být sebevědomým a respektovaným partnerem.

Text: Zuzana Dupalová a Luděk Svoboda, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Foto: Jana Plavec, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Text a fotografie jsou uvolněny pod svobodnou licencí Creative Commons.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Jak-chce-Akademicka-rada-AV-CR-posilovat-rol-i-institute-Cast-I-00001>.